

3 - Knihy vyučujúce

3.1 Úvod

3.1.1 List ako literárny prostriedok

3.1.1.1 *Charakter novozmluvných listov*

V oddiele o vyučujúcich knihách máme do činenia s listami nz autorov. Musíme sa preto pýtať, akú úlohu hrali listy vo vtedajšej dobe. Podľa znalcov (O. Roller) súkromný list v antike obsahoval menej ako jednu stranu v gréckom NZ. Vzorom takéhoto listu je Sk 23,26–30. Aj najkratšie listy NZ (Fm; 2Jn; 3Jn; Jd) presahujú túto dĺžku.

3.1.1.2 *Teologická stránka*

Listy iných autorov (Pavla, Petra, Jána) sú spismi, ktoré sa zaoberajú duchovnými potrebami zborov alebo osôb. Je podozrenie, že sú to vlastne teologické pojednania v písomnej forme, pre ktoré sa udomácnilo meno epištoly. Takéto diela sú známe vo vtedajšom filozofickom svete. Majú filozofický obsah a forma listu je len fingovaná. Pravdepodobne pri liste Židom a Prvom liste Jána ide o takýto druh epištoly, hoci aj tam nemožno vylúčiť vzťah k skutočným zborom a skupinám, takže tam ide hľadieť skôr o kázňové seriály (pz. úvod do týchto kníh).

3.1.1.3 *Osobná stránka*

Pavlove listy, ale aj listy iných autorov, sú skutočnými listami, hoci svojou dĺžkou neobyčajne presahujú vtedajšiu mieru súkromného listu. Ale nielen dĺžkou sa líšia. Sú to totiž diela apoštolov, Kristom poverených svedkov, ktorí autoritatívne vedú zverené zbory cez rôzne úskalia pozemského života: aplikujú základnú nz pravdu o Kristovom panstve na jednotlivé situácie a chránia zbory pred bludmi alebo im pomáhajú s bludmi bojovať.

3.1.1.4 *Forma novozmluvných listov*

V antike sa vytvoril istý formulár pri listoch, ktorý obsahoval záhlavie, vlastný obsah a zakončenie. Vo väčšine nz listov môžeme badať zachovaný tento vzor.

Záhlavie sa skladá z pomenovania odosielateľa, udania adresáta a pozdravu. Isté zmeny sa tu však v NZ urobili. V gréckej oblasti totiž po krátkom udaní odosielateľa a adresátov nasledovalo slovo “chairein” s významom “Buď zdravý, buď pozdravený” (pr. Sk 23,26). V orientálnej oblasti bolo záhlavie listov dlhšie. Predovšetkým tam, najmä v hebrejsko-aramejskej sfére, užívali slovo “šalom” – pokoj. Pavol potom spojil toto grécke a hebrejské slovo vo fráze “Charis hymin kai eiréné – Milosť vám a pokoj”. Okrem toho po tomto úvode, ktorý sa cudzím slovom nazýva “preskript”, nasleduje vďaka za adresátov a prosba za ich požehnanie, cudzím slovom “proömium”. – Po tomto úvode obyčajne nasleduje vlastný obsah listu. Na jeho konci často stoja pozdravy osobám, ktoré pisateľ poznal (niekedy sú to celé zoznamy, pr. R 16). Zakončenie tvorí požehnanie: “Milosť nášho Pána Ježiša Krista so všetkými vami”, ktoré sa v listoch obmieňa rôznymi prídavkami.

3.1.1.5 *Tradičné látky*

Do nz listov boli pojaté aj niektoré tradičné látky, ktoré nz pisatelia vhodne použili pre svoje účely. Boli to napr. hymny, z ktorých sú najznámejšie Fp 2,6–11; Ko 1,15–20; Ef 1,3–14; 1Tm 3,16; 1Pt 2,22–24. – Ďalej sa použili vyznania, vzťahujúce sa väčšinou na smrť a vzkriesenie Kristovo (R 1,3nn; 1K 15,3–5; 1Pt 1,18–21). Autori ich vzali pravdepodobne z prvokresťanských bohoslužieb. – Niekde nachádzame aj doxológie, oslavy Boha a Krista (2K 1,3; Ef 1,3; 1Pt 1,3; R 1,25; 2K 11,31), tiež vzaté z bohoslužieb. – Použili sa aj tzv. “zoznamy cností a nerestí” známe v židovstve i helenizme (neresti: R 1,29–31; 1K 5,10n; G 5,19–21; Eh 5,3–5; Ko 3,5–8; 1Tm 1,9n; Ctnosti: G 5,22; Ko 3,12nn; 2Pt 1,5–7). – Pre určité skupiny ľudí, ako manželov, deti, služobníkov a pod. sa použili tzv. “domový poriadok”, známy zo židovstva i z helenizmu, najmä u stoikov (Ef 5,22–6,9; Ko 3,18–4,1; 1Tm 2,8–15; Tt 2,1–10; 1Pt 2,13–3,12) a “zoznamy povinností” (1Tm 3,1–7; 5,7–19; Tt 1,7–9).

3.1.1.6 *Zhotovenie listov*

Pri písaní listu prichádza do úvahy niekoľko možností. V starých dobách buď pisateľ písal sám, buď list doslova diktoval a na koniec sa sám podpísal, alebo použil službu sekretára, ktorému len povedal heslovito, čo chce niekomu odkázať, a sekretár už list napísal, ako najlepšie vedel.

Všetky tieto formy možno badať aj pri nz listoch. Tak napr. list Filemonovi písal Pavol vlastnou rukou (Fm 19: "Ja Pavol, písal som to vlastnou rukou"). List Rímskym diktoval sekretárovi, ktorý sa na konci hlási sám o slovo (R 16,22). List Galatským diktoval tiež a na konci pripojil vlastnoručný pozdrav (G 6,11).

O. Roller vyslovil v knihe "Formulár Pavlových listov" (1933) tézu, že Pavol svoje listy diktoval väčšinou nie doslova, ale len pomocou udania hesiel. Preto niektoré jeho listy sa od seba odlišujú v štýle a v slovnej zásobe. Argumentom je to, že niektoré listy (R, 1K) sú príliš dlhé na doslovný diktát. V časoch, keď bol vo väzení bolo sotva možné písať alebo diktovať listy a vtedy bolo vítané použiť služby sekretára, ktorý napísal list podľa jeho pokynov, pravda svojím štýlom a slovníkom.

Tieto tézy prevzal J. Jeremias, Bo Reicke i J. A. T. Robinson. Proti sa postavil E. Lohse, ktorý poukázal na niektoré okolnosti, z ktorých vyplýva, že list R, 1K, G sotva napísal Pavlov sekretár, lebo tu je príliš cítiť osobné pohnutie a presvedčenie Pavlovo. Tým však Rollerova téza nie je vyvrátená, takže možno povedať, že len list Fm písal Pavol vlastnoručne. Iné listy písal pomocou sekretárov, a to buď tak, že im doslovne diktoval, alebo že im udal len heslovito predmet a cieľ a oni to skomponovali, čo je zvlášť možné pri listoch z väzenia a pri listoch pastorálnych (Hörster).

3.1.1.7 *Autenticita a pseudonymita*

Autentický je odvodené od slova *authentikos*, ktoré znamená pôvodný. Označuje nám teda spis, ktorý pochádza od autora, ktorý je udaný v spise samotnom alebo v tradícii. Pseudonymný pochádza zo slova *pseudonymos* (= pod falošným menom). Označuje sa ním spis, ktorý niekto napísal nie pod svojím, ale cudzím menom, obyčajne pod menom nejakej autoritatívnej alebo známej osobnosti.

V Antike sa pseudonymita používala a nepociťovala sa ako nečestné falšovanie, ako by sme to boli náklonní posudzovať dnes. Autori pripísali svoje diela istej slávnej osobnosti jednak zo skromnosti, jednak zo

snahy vyjadriť to, čo by asi aj ona bola chcela takto vyjadriť. Okrem toho chceli svojim náhľadom pridať vážnosť onej osobnosti.

Musíme mať na pamäti aj to, že v prvých storočiach bolo v kresťanstve mnoho pseudonymných spisov (pr. Hennecke – Schneemelcher, Neutest... Apokryphen I–II). Z 2. stor. pochádza napr. Petrovo evanjelium, Protevanjelijum Jakubovo, Tomášovo evanjelium. Aj k Skutkom sú paralely, napr. Skutky Petrove, Skutky Pavlove, Skutky Tomášove. Jestvuje aj List Barnabášov a list Laodicejským, i Zjavenie Petrovo a Pavlovo.

3.1.1.8 Apoštolicita listov

Pri zostavovaní nz kánonu mali cirkevní otcovia jemný cit a rozlišovali medzi tým, čo je pravé a čo je len pod cudzím menom. Toto triedenie sa im podarilo vynikajúco aj podľa najkritickejších vedcov. Predsa však by nebolo správne apriori prehlásiť, že sa v NZ nemôže nachádzať spis pod cudzím menom. Lebo že spisy napísali apoštoli a ich žiaci, je len vonkajšie kritérium vnútorného kritéria, že spisy NZ hlásajú a presádzajú Kristovo panstvo v takej alebo onakej situácii. Je preto treba v jednotlivom prípade skúmať, či táto hranica sa niekde neprekračuje. To je hlavné meradlo apoštolicity. Pseudonymita je viac otázkou historickou, ktorá skúma štýl, reč, životné dáta autora a pod. Jej odpovede sa však musia opierať o dôkazy a nie o zdanie, dohad a hypotézu. Nesmieme tu zabúdať ani na postavu sekretára, ktorému Pavol a iní apoštoli diktovali svoje listy alebo ich poverili pod ich menom napísať a poslať list. Aj v prípade pseudonymity sa apoštolicita meria kritériom Kristovho panstva. Pseudonymita sa týka niektorých Pavlových listov (2Ts; Ko; Ef; Pastorálnych listov), obecných listov (2Pt; Jd), Zj a Jn.

3.1.2 Chronológia Pavlovho života

3.1.2.1 Absolútna chronológia

Dosť dlho sa nevedelo, ako zistiť súvis medzi biblickou a obecnou chronológiou, až sa v minulom storočí našiel nápis v Apollovom chráme v Delfách, ktorý bol zverejnený r. 1905 (Deissmann). Nápis tvoria štyri zlomky s týmito údajmi:

Nápis napísal cisár Tiberius Klaudius, keď bol po 26. akلامácii (“prevolaní, potvrdení”) znova potvrdený ako cisár, a to v dobe, keď Del-fy boli podriadené Galliovi. Práve o tomto Galliovi je reč aj v Sk 18,12. Podľa nich bol Pavol pred Galliom obžalovaný, keď jeden a pol roka pracoval v Korinte. Tu je niekoľko otázok. (Pri ich rozoberaní sa budeme pridŕžiavať Hörstera).

Kedy došlo k 26. akلامácii Tiberia Klaudia?

22.–24. akلامácia Tiberiova bola v 11. roku jeho vlády podľa rímskych prameňov. Keďže sa ujal vlády r. 41, tieto tri akلامácie boli r. 51/52. 26. akلامácia musela byť teda začiatkom r. 52.

Kedy nastúpil Gallio ako prokonzul Achaje?

Gallio úradoval v čase 26. akلامácie, t.j. v r. 52. Poverenie štátom trvalo vždy jeden rok. Galliov nástup do úradu sa musel uskutočniť začiatkom r. 51/52, pričom sa zdá, že r. 51 je pravdepodobnejší.

Kedy prišiel Pavol do Korintu?

Podľa Sk 18,11 pôsobil Pavol v Korinte jeden a pol roka, keď tam prišiel Gallio. Pavol tam teda prišiel na konci r. 49. To súhlasí aj s vyhnaním Židov z Ríma. Podľa Orosia sa to stalo v 9. roku Tiberiovej vlády. Bolo to v r. 49. Podľa Sk 18,2 sa Pavol stretol s týmito Židmi po príchode do Korintu, teda na jeseň 49.

K založeniu zboru v Korinte potom došlo v jeseni r. 49.

3.1.3 Relatívna chronológia

Podľa toho môžeme zostaviť tabuľku Pavlovho života, v ktorej sú uvedené dáta z jeho života, udalosti a listy.

Život	Listy	
Dátum	Udalosti	Doklad Dátum List
cca 0	narodenie	
cca 32	obrátenie	
35	1. návšteva v Jeruzaleme	G 1,18
45–48	1. misijná cesta	G 1,18
48	apoštolský snem	Sk 15
	G 2,1	
49–51	2. misijná cesta	Sk 15–18
máj 49	cesta cez Taurus	
koniec 49	príchod do Korintu	Sk 18,1–18
	r. 50	1Ts

	51	2Ts			
	jeseň 51	návrat do Antiochie	Sk 18,18–22		
	52–55	3. misijná cesta	Sk 18–19		
	máj 52	cesta cez Taurus			
	leto 52			príchod do Efezu	
					Sk 19,8
					?
					stratený Kor
	54	1K			
	leto 54	návšteva v Korinte	2K 2,1n		
		(52–54)	Fp?		
		(52–54)	Ko?		
		2K 2,3n; 7,8	“dopis slz”		
	54	G			
	jeseň 54	odchod z Efezu	Sk 20,1		
	koniec 54	Pavol v Makedónii	Sk 20,2	54	
	2K				
	zač. 55	Pavol v Grécku	55	R	
	V. noc 55	vo Filipách	Sk 20,3–6		
	Letnice	príchod do Jeruzalema	Sk 20,15nn		
	55–60	rímskej zajatie	Sk 20–28		
	55	uväznenie v Jeruzaleme	Sk 21		
	55–57	Pavol v Cezarei	Sk 23–26	(56)	Fp?
		(56)	Ko?		
	57–58	cesta do Ríma	Sk 26–28		
	58–60	Pavol v Ríme	Sk 28,17nn	58	Fp?
		59	Ko?		
		58–60	Fm		
		59	Ef		
Tt	po 60	cesta do Španielska	R 15,24	60n	1–2Tm,
	cca 65	poprava v Ríme			

Poznámka:

V NZ sú listy uvedené väčšinou podľa svojej dĺžky. Aby sme však nadobudli názornú predstavu o ich časovom pozadí, bude lepšie, keď ich

budeme preberať nie tak, ako ich máme v NZ, ale podľa poradia ich pravdepodobného vzniku. Preto začneme 1Ts; 2Ts; potom 1K; G; 2K; R.

3.2 PAVLOVE RANNÉ LISTY

3.2.1 Prvý list Tesaloničanom

3.2.1.1 Zbor v Tesalonike

Tesalonika (neskôr: Saloniki, Solún) bola hlavným mestom rímskej provincie Makedónia. Pavol sem prišiel na svojej druhej misijnej ceste r. 49 (Sk 17,1–10). Najprv začal účinkovať v synagóge, ale dostal sa tam do sporov, z čoho vzniklo prenasledovanie a Pavol musel z mesta utiecť. Preto aj členovia zboru boli iba kresťania z pohanov (1,9; 2,14).

Podľa 3,1–6 záležalo Pavlovi na správnom vývoji zborového života. Preto sám zostáva v Aténach a posielal do Tesaloniky Timoteja, ktorého potom stretol v Korinte. Timotej priniesol dobré správy, ale aj náznaky o istých ťažkostiach. Jednak musel zbor rátať s nástrahami zo strany Židov (2,1–16) a jednak musel mať jasno v otázkach eschatologických. Zomreli totiž niektorí členovia zboru, ktorí dúfali, že zažijú druhý príchod Pánov. Preto sa iní členovia dostali do pochybností, čo s nimi vlastne bude (4,13nn; 5,1nn). Okrem toho boli tam aj veriaci, ktorí nedbali na plnenie svojich každodenných povinností.

3.2.1.2 List do Tesaloniky

Pretože sa podľa Sk 17 Pavol stretáva s Timotejom v Korinte, pričádza do úvahy Korint ako miesto napísania. Po jeho návšteve Tesaloniky muselo ubehnúť aspoň niekoľko mesiacov, preto list bol napísaný na začiatku r. 50 a je tak najstarším Pavlovým listom, ktorý sa nám zachoval. Svedčí o tom aj vonkajší fakt, že celý úvod s pozdravom je neobyčajne krátky (1,1), čo sa neskôr rozšírilo (pr. 1K 1,1–3).

Problém robí skutočnosť, že podľa údajov 1Ts 3,1n poslal Pavol Timoteja z Atén do Tesaloniky a sám zostal tam, kým podľa Sk 17,14nn Timotej zostal so Silasom v Berii a nešiel s Pavlom do Atén. Avšak aj podľa Sk odkázal Pavol obidvom, aby urýchlene prišli za ním do Atén (Sk 17,15). Je teda možné, že obaja za ním ta prišli a odtiaľ ich Pavol poslal do Tesaloniky. Sk o tom nehovoria nič, ale to im nemožno vyčítať, lebo to nie je ich úlohou.

Historickým okolnostiam zodpovedajú aj teologické dôrazy v liste. Už v úvode Pavol spomína, že mu ide o vyváženie viery, lásky a nádeje (1,3). Preto bral veľmi vážne to, že niektorí v zbore zneisteli ohľadne nádeje, keď si kládli otázku, čo bude s tými, ktorí zomreli a nedočkali sa parúzie. Pavol im odpovedá v tom zmysle, že nebudú v ničom ukrátení od tých, čo budú živí za Pánovho príchodu. Naopak, vstanú prví a až potom ostatní (1Ts 4,15nn). Je len treba bdieť a nespáť a naopak uctiť si tých, čo medzi nimi namáhavo pracujú a neporiadnych napomínať k práci (5,12nn).

3.2.1.3 *Stavba listu*

3.2.2 **Vďaka za zbor (kap. 1–3)**

Po pozdrave (1,1) Pavol ďakuje za príkladný spôsob, ako Tesalonicí prijali evanjelium (1,2–10). Nato vysvetľuje svoje misijné účinkovanie medzi nimi (2,1–12) a znova hovorí o ich správaní sa (2,13–16). Vyjadruje svoju túžbu po tamojších veriach (2,17–20) a posielá Timotea do ich zboru (3,1–10). Prvú časť uzaviera jeho prianie požehnania (3,11–13).

3.2.3 **Napomenutia a poučenia (kap. 4–5)**

Veriach napomína Pavol k posväteniu, ktoré sa týka najmä pohlavného života, a k rozhojňovaniu bratskej lásky (4,1–12). Veľmi mu záleží na tom, aby sa nermútili ako pohanovia ohľadne tých, čo zomreli. Boh vzkriesil Ježiša a s ním premôže smrť aj pri nás. Tých, čo zomreli, vzkriesi, tých, čo budú žiť, vychvátí v ústrety Pánovi (4,13–18). Len deň Pánov príde ako zlodej v noci, preto je treba bdieť a nezaspať (5,1–11) a najmä v zbore sa chovať hodne Pána (5,12–24). List sa končí krátkym pozdravom (5,25–28).

3.2.3.1 *Komentáre*

W. de Boor, Die Briefe des Paulus an die Thessalonicher. WStB 1960

G. Friedrich, Die Briefe an die Thessalonicher. NTD 1990

T. Holtz, Der erste Brief an die Thessalonicher. EKK 1986

J. W. Bailey, To the Thessalonians. IntB 1955
L. Morris, To the Thessalonians. NIC 1959

3.2.4 Druhý list Tesaloničanom

3.2.4.1 *Historické okolnosti*

Podľa 3,11 dostal Pavol správy z Tesaloniky, že niektorí veriaci tam žijú neriadne, nepracujú a dajú sa vyživovať druhými. To nemuselo nutne znamenať lenivosť, ba je pravdepodobné, že to priamo súviselo s očakávaním príchodu Pánovho: Pretože to nastane skoro, nemá význam pracovať. Zvest' o parúzii rozumeli v tom zmysle, že "už je tu (enestéken) deň Pánov". Pritom sa odvolávali na Ducha (prorocká reč?) a na Pavlov list (2,2). Možno sa domnievať, že už v tejto skorej dobe sú zárodky onoho bludu, ktorý viedol zakrátko v Korinte k popieraniu vzkriesenia, ktoré asi už videli uskutočnené (v krste?) alebo nechceli o ňom počuť z dôvodov gnostickej ideológie, ktorá sa prejavila aj neskôr v 2Tm 2,18.

Preto Pavol videl svoju úlohu v tom, aby ich poučil, že deň Kristov nastane až vtedy, keď Pán príde. Predtým ale budú ešte ťažké časy a musí sa objaviť Antiktist. Prv ale musí byť odstránený "to (či ten), čo ho zdržuje" (2,1–12), pričom mohol Pavol myslieť na právny poriadok rímskeho štátu (Hörster).

Okrem toho z tejto "Pavlovej apokalypsy" vyplývajú aj napomenutia, aby pevne držali apoštolské podania (2,13–17) a mravné záväzky k poctivej práci (3,1–16).

3.2.4.2 *Autor*

Bultmann, Lohse, Wikenhauser, Pokorný a iní sú tej mienky, že 2Ts nie je Pavlov list a že bol len napísaný pod jeho menom. Majú k tomu tie dôvody:

2Ts je literárne závislý od 1Ts, t.j. takpovediac "odpisoval od neho".

Eschatologické výpovede v 1Ts 4,13–5,11 a v 2Ts 2,1–12 sa nedajú zladať, lebo tam sa Pavol rátať ešte medzi tých, ktorí zažijú parúziu, kým tu sa tejto nádeje vzdal.

K tomu možno povedať s Kümmelom, že literárne závislosť sa nedá dokázať a jestvuje len tematická podobnosť, čo nemôže prekvapovať. Že Pavol počítal najprv s tým, že zažije parúziu, je možné, ale nie isté (“My, ktorí pozostaneme nažive” v 1Ts 4,15 znamená len toľko, že na jednej strane videl mŕtvych a na druhej strane živých). A už aká bola jeho osobná nádej ohľadom parúzie, nedá sa vôbec povedať podľa 2Ts, kde ide len o vyličenie Antikrista pred parúziou.

Tak možno Pavla považovať aj za autora 2Ts, ktorý mohol byť napísaný krátko po 1Ts, a to r. 50/51 v Korinte.

3.2.4.3 *Obsah*

Po pozdrave 1,1–2 ďakuje Pavol za zachovanie zboru vo viere a láske v utrpení a modlí sa za ich zachovanie vo viere 1,3–12. Správy z Tesaloniky napráva tým, že ukazuje, že deň Pánov ešte nenastal. Musí prísť najprv Antikrist, ktorý už pôsobí v skrytosti, ale ešte ho zadŕža istá moc, o ktorej Pavol rozprával. Po svojom objavení sa ho Pánov príchod zničí 2,1–12. Nasleduje vďaka za zbor a prosba o modlitby, aby boli zachránení od zlých ľudí (2,13–3,5). Zvláštne napomenutia platia pre tých, ktorí z dôvodov blízkej parúzie prestali pracovať (3,6–16). List sa končí vlastnoručným podpisom (3,17–18), aby nikto nemohol falšovať jeho listy.

3.2.4.4 *Komentáre*

W. Trilling, Der zweite Brief an die Thessalonicher. EKK 1980

L. Morris, 1 & 2 Thessalonians. TC 1956

J. Stott, The Message of Thessalonians, BST 1991

W. de Boor, Die Briefe des Paulus an die Thessalonicher, WSB 1982

3.2.5 Prvý list Korint'anom

3.2.5.1 Zbor v Korinte

Mesto Korint ležalo na úzkej šiji Peloponézského ostrova v starovekom Grécku ako živé námorné a obchodné stredisko. Bohaté mesto zničili Rimania r. 164 pr. Kr. a obnovil ho iba asi po 100 rokoch C. Julius Caesar ako rímsku kolóniu a hlavné mesto senátorskej provincie Achaja so sídlom prokonzula. Bolo položené medzi moriami (Adriatickým a Egejským) a malo preto aj dva prístavy: na západe Lechaion a na východe Kenchrey. Jeho obyvateľstvo bolo rôzneho národnostného pôvodu s veľkými sociálnymi protikladmi. Nábožensky v ňom panovalo veľké miešanie západných a východných náboženstiev (synkretizmus), najmä tzv. mystérijných kultov, s prvkami gréckej filozofie. Ako veľký prístav bol povestný mravnou uvoľnenosťou: dokonca sa vytvorilo aj sloveso "korintovať", t.j. smilniť ako v Korinte. Nakoniec to podporoval aj kult bohyně Afrodity, ktorá prijala mnohé črty fénickej bohyně lásky Astarty. Jej chrám oficiálne zamestnával viacej ako 1 000 hierodúl, t.j. neviestok, ktoré sa v kulte oddávali mužom na počesť bohyně.

Do tohto mesta prišiel Pavol so svojimi druhmi (Silvánom a Timotejom) na svojej druhej misijnej ceste niekedy okolo r. 50. Podľa Sk 18 kázal Pavol najprv v židovskej synagóge a potom po zrážke so židmi v dome Títa Justa. Stretol tu manželskú dvojicu Akvilu a Priscillu, s ktorými sa spolu živil zhotovovaním stanov. Účinkoval tu asi 1 a pol roka a vytvoril tu kvitnúci zbor, ktorý sa skladal prevažne z pohanokresťanov nižšej sociálnej vrstvy, hoci tu nechýbali ani bývalí židia a bohatší ľudia (1K 7,18; 11,21nn). Po Pavlovi v Korinte účinkoval nejaký čas Apollo, rečnícky obdarovaný a teologicky vzdelaný Žid z Alexandrie, ktorého Akvila s Priscillou uviedli do kresťanstva.

3.2.5.2 Bludárstvo v Korinte

Zbor v Korinte kvitol, ale čoskoro sa v ňom ukázalo aj neblahé ovocie vonkajších vplyvov. Istí ľudia z rodiny Chloy Pavlovi oznámili, že v zbore sú spory, pretože sa bratstvo delí na prívržencov Pavlových, Apollových, Petrových a Kristových (1K 1,11n). Tiež sa Pavol dopočul, že sa medzi nimi vyskytlo smilstvo, o akom nepočul ani medzi pohanmi, t.j. že niekto pohlavne obcoval so ženou svojho otca (5,1nn). Mnoho

nedorozumenia v zbore spôsobilo používanie mäsa obetovaného modlám, a to dokonca aj v pohanskom chráme, z toho titulu, že “modla nie je ničím na svete” (8,4). Pritom neporiadky boli aj na kresťanskej “obetnej hostine”, Večeri Pánovej, ktorú ako hod lásky slávili bez lásky (11,20nn). Tiež mnoho zmätku zapríčinila otázka duchovných darov, zvlášť “nadprirodzených”, ako je hovorenie jazykmi a pod., ktoré trhali organizmus cirkvi namiesto budovania (12–14). K tomu všetkému sa v zbore našli aj popierači vzkriesenia (kap. 15), s čím súvisia aj emancipačné snahy korintských žien (11,1–16; 14,34–40).

Niečo z tejto problematiky sa dá vysvetliť jednoduchým spôsobom, napr. tak, že sa Korint’ania Pavla na určité veci pýtali (o ženbe a vydaji, o rozvode, kap. 7, o obetnom mäse 8,1, možno aj o duchovných daroch). Pohlavné priestupky sa sčasti vysvetlia rozkladným vplyvom pohanského prostredia. Ale niektoré ťažké otázky zostávajú takto nezodpovedané. Kde sa tam vzali pochybovači vzkriesenia? Dajú sa strany v zbore vysvetliť len pôsobením Apollovým, s ktorým Pavol stojí v úplnej zhode (3,8)? Skade sa vysvetlí ono povedomie úplnej slobody, s ktorou Korint’ania jednali nielen oproti modlám, ale aj oproti bratom? Ako to, že hovorenie jazykmi tam dostalo taký vysoký kurz? Najlepším vysvetlením tu bude to, na čo poukázali niektorí bádatelia, že tu totiž máme do činenia s prvotnými formami začínajúceho gnosticizmu. Je to cirkevná forma širokého prúdu gnózy, ktorá hlásala to “poznanie – gnósis”, že človek má zlé telo a dobrú dušu. Tá je síce hlboko zasýpaná popolom hmoty, ale tleje predsa pod ním akoby iskra. Z nebeských sfér však prišiel záchranca, Človek, ktorý iskru rozplamení a vynesie ako stratenú perlu do nebeskej otčiny.

Toto učenie bolo preto nebezpečné, že sa veľmi podobalo biblickému učeniu, až na to, že kým Biblia tiahla čiaru medzi Bohom, ktorý je Duch, a človekom, ktorý je telo, gnóza rozdelila človeka na zlé telo a dobrého ducha. Kto prijal tento základný názor, ten sa dostal na šikmú plochu. Ten ako iskra nebeského svetla sa stal ohromne pyšným. Preto sa dostával do stálych sporov s bratmi, voči ktorým vznášal ustavičné nároky na uznanie. Kríž pravdaže odmietal, pretože kríž popieral jeho božský pôvod a odkazoval ho ako žobráka na Božiu milosť. Taký kresťanský gnostik si potom povedal, že všetko je mu dovolené, a to aj napr. pohlavné obcovanie s neviestkou. Veď to sa týka len jeho zlej časti tela. Jeho vlastná, duchovná podstata tým vôbec nie je dotknutá. Ten si môže dovoliť zúčastniť sa aj na pohanských obetných hostinách, lebo si myslí, že ho

kresťanské sviatosti mechanicky chrániť ako “prírodou spaseného” a pôsobia magicky, aj keď na nich uráža chudobného brata. Gnostik velebil aj jazyky, lebo si myslel, že pomocou nich Duch Boží sa stýka s jeho duchom priamym spôsobom: Tu sa uskutočňuje kontakt súrodných častí! A takýto človek mohol popierať aj vzkriesenie, lebo predsa už sme v krste vstali s Kristom (2Tm 2,18) a druhého vzkriesenia už niet, lebo sme už “vošli do kráľovstva” (1K 4,8). Preto sa aj kresťanské ženy môžu emancipovať, lebo “v Kristovi sme všetci jedno” a ženy teda môžu prestať nosiť závoj a zachovávať mlčanie ako vtedajšie symboly podriadenosti mužom.

Z týchto dôvodov Pavol píše svoj listov. Vidí zbor smrteľne ohrozený jedom gnostického dualizmu, ktorý sa biblickému podobá, ale ho zbavil práve jeho podstaty. A o túto podstatu Pavlovi šlo. Nie sme nijaké tlejúce iskry, sme žobráci, ktorí nič nemajú a sú odkázaní na milosť. To dokazuje kríž. Naše telo nie je samo o sebe zlé, a môže sa stať chrámom Ducha Božieho a nástrojom Božím. Sloboda je nám daná nie na to, aby sme si všetko dovolili ako tí, ktorí sú prírodou imúnni voči hriechu, ale aby sme mali ohľad na brata a kvôli nemu sa všeličoho aj zriekli. Dary sú potrebné, ale len na budovanie zboru, a to nielen nápadné, ale všetky. A to je možné len za predpokladu lásky. A vzkriesenie tela nás ešte len čaká a nesmieme ho obmedziť len na naše duchovné vzkriesenie. Aj naše telo má účasť na vzkriesení. Dovtedy musíme zachovávať “eschatologickú hranicu”: Aj keď sme kresťania, neprestávame byť stvorenými ľuďmi, mužmi a ženami.

Tento ohromný zápas tu Pavol začína, zápas ktorý sa tiahol aj ďalej v listoch Kološanom, Efežanom (jedinečnosť Krista a cirkvi) a v listoch Jánových (Kristus prišlý v tele). A vlastne aj v dobe pobiblickej v rôznych entuziastických hnutiach až po naše dni s ich spirituálnymi dôrazmi. V hrubých rysoch je korintský gnosticizmus charizmatizmom apoštolskej doby. A to ho robí vysoko aktuálnym práve dnes, keď povstávajú ľudia, ktorí si myslia, že vo svojom duchu majú “horúcu linku” a priamy kontakto-
vový bod s Bohom, čo sa akútne prejaví v hovorení jazykom a “prorokovaní”.

Tomuto zboru Pavol píše list, hádam niekedy r. 54 na konci svojho pobytu v Efeze (16,8). Nie je to jeho prvý list, lebo už v 5,9 spomína svoj prvý list, ale prvý z jeho zachovaných listov. V liste im odpovedá aj na ich písomné otázky (7,1). Okrem toho im poslal Timoteja a aj sám sa strojí onedlho ich navštíviť (16,10.5).

3.2.5.3 *List do Korintu*

Tému 1K by sme mohli určiť ako “entuziastickí a zbožštení kresťania”, pričom sa takto snažíme vyjadriť onen fakt, že Korinťania v sebe hľadali časť božstva, neskazenú podstatu, s ktorou Boží Duch môže komunikovať. Tento blud a toto zbožštenie sa prejavuje vo viacerých oblastiach:

3.2.5.3.1 *V sporoch šľachticov (1–4)*

Po zvyčajnom úvode (1,1–9) píše Pavol o roztržkách v zbore (1,10–17), v ktorých vidí roztrhnutie samotného Krista a vyprázdnenie jeho kríža. Ved' spory vznikajú tam, kde sa cítime šľachticmi a nie žobrákmi, akými nás robí práve Kristov kríž. Preto svet ho považuje za bláznovstvo, ale Pavol má “slovo kríža” za podstatu kresťanstva (1,18–25). Tak vznikol v Korinte zbor ako zbor “chudobných v duchu” (1,26–31). Ako neurodzený prišiel k nim aj Pavol sám so slabou kázňou (2,1–5). Jestvuje aj Božia múdrosť, ktorú nepoznali svetské kniežatá, keď ukrižovali Krista. Lebo táto múdrosť má kríž za obsah (2,6–9). Môže ju zjaviť len Duch Boží, telesný človek pozerá len na povrch a kríž sa mu zdá bláznovstvom (2,10–16). K múdrosti kríža viedol Pavol Korinťanov a ich straníctvo dokazuje, že sa ju nenaučili (3,1–4). Ved' Pavol a Apollo pracujú na vinici, ale Boh dáva vzrast. Vešať sa na nich je nedorozumením (3,5–9). Len Kristus je pevným základom, pričom musím naňho stavať stavbu, ktorej dáva pevnosť kríž, lebo lacné úspechy nevydržia skúšku (3,10–15). Kto tento chrám kazí, nie je múdry, lebo múdrosť sveta je bláznovstvom u Boha. Naopak: všetko je naše, keď sme Kristovi (3,16–23). Kto je ale sám sebe pánom, súdi apoštola nesprávnym meradlom a predčasne (4,1–5) a chlúbi sa nad Písmo, nad bratov a apoštolov (4,6–8). Preto sa mu apoštoli javia ako blázni, ktorí sú “smeti sveta” a slávu vidia v utrpení (4,9–13). A predsa taký apoštol je ich duchovným otcom a oni svoju dospelosť dokážu nie v nafúkanosti, ale v nasledovaní rodiča (4,14–21).

3.2.5.3.2 *V rozkoši tých, čo telom pohrdali (5–7)*

V Korinte sa vyskytol neslýchaný prípad krvismilstva, pravdepodobne preto, že si mysleli, že “na tele nezáleží”. Pavol však nariaďuje takého človeka vydať Satanovi (5,1–5). Náš život je v svetle Veľkej noci a preto musí byť ako veľkonočné sviatky bez kvasu hriechu (5,6–8). Kto sa hriechom poškrvni ako kresťan, a neurobí pokánie, musí byť vylúčený

ako bacil z organizmu (5,9–13). Kde je smilstvo, tam sú aj súdy, lebo hriech chce mať pravdu. Ale súd je kresťanov nedôstojný, keď raz oni majú súdiť svet (6,1–6). Súd je však pre kresťanov aj nebezpečný, lebo kto zdôrazňuje seba, nemá miesta v Božom kráľovstve (6,7–11). Ale nielen krvismilstvo, ale smilstvo vôbec je ohavné, lebo sexus je osebe nie zlý, ale musí zachovávať pravidlá, že naše telo je nástrojom Kristovým (6,12–17). Smilstvo je hriech proti osobnosti, ktorá má byť chrámom Ducha a život v tele oslavou Boha (6,18–20). To môže byť tam, kde sa sexus zreguluje v manželstve, ktoré nie je síce najvyšším dobrom, ale ako skanalizovanie sexu je prospešné (7,1–7). Rozvod je pre kresťanskú stranu nie dovolený, ale keď ho urobí nekresťanská stránka, tam je možný (7,8–16). O manželstve platí to, čo o celom živote: Nebuďte otrokmi ľudí. Veď pravá sloboda nie je daná automaticky manželstvom, náboženskou alebo sociálnou príslušnosťou (7,17–24). Sme vo frontovej situácii a musíme viesť vojenský život a “nehládať ženu”. Ale oženiť sa nie je hriech (7,25–28). Musíme mať každopádne na pamäti posledné veci, že totiž náš svet sa míňa a že aj čo máme, musíme mať tak, ako by sme nemali. Lebo niekto môže sa zriecť oženiť sa s pannou – snúbenicou, ale kto sa ožení, neurobí zle. Podobne je to aj s vdovami (7,36–40).

3.2.5.3.3 *V slobode “prírodou spasených” (8–11)*

Pravé poznanie je spojené s láskou (8,1–6) a prejavuje sa v ohľade na druhého a zriekaním sa z lásky (8,7–13). Pavol ako apoštol mal vysoké postavenie a veľké nároky (9,1–6), zaručené mu ľudským, božským i cirkevným právom (9,6–12a). Ale on práva nepoužil a to je aj jediným predmetom jeho chvály, nie že na ne uplatnil nárok (9,12b–18). Svoju slobodu nevidí v tom, že by mohol čím viacej si dovoliť, ale čím viacej slúžiť (9,19–23). Vzorom mu je tu atlét, ktorý sa všetkého zrieka, aby vyhral (9,24–27). Nie sme spasení svojou prírodou a nesmieme sa odvolávať mechanicky na sviatosti a zabúdať na posvätenie (10,1–5). Aj veriaci môžu zahynúť, keď prechovávajú v srdci zverinec hriechov a nedávajú si pozor (10,6–13). Ale na svet si máme dávať pozor nielen kvôli bratovi, ale kvôli sebe samému. Satan je síce nič vzhľadom k Bohu, ale jestvuje a účať tam, kde sa oslavuje, nás vedie do zhubného spoločenstva s ním (10,14–22). Preto kresťanská sloboda síce považuje svet za Božie stvorenie, ale berie ohľad na slabého (10,23–30). Všetko robí na slávu Božiu a hľadá si nie svoj prospech, ale misiu vo svete, ako to robil Kristus i Pavol (10,31–11,1). Túto slobodu využijú kresťanské ženy nie tak, že prestanú

sa podriaďovať mužom a odložia závoj, ktorý je toho symbolom, ale že muža uznajú za hlavu (11,2–16). Nie spoločenstvo so svetom majú hľadať, ale spoločenstvo s ľudom Božím. Ich hody lásky nesmú byť bez lásky, keď bohatí veriaci nečakajú na chudobných (11,17–22). Veď na Večeri Pánovej sa zvestuje Božia láska v obeti Kristovej osoby. Kto by tu chcel zostať bez lásky k bratovi? (11,23–26). A kto by predsa zostal, nech vie, že Božia láska je aj svätá a kto nemiluje, tomu je súdom (11,27–34).

3.2.5.3.4 *V daroch priameho spojenia (12–14)*

Ducha svätého poznať po tom, že hlása panstvo Kristovo (12,1–3). Taký Duch sa prejavuje ako moc, ktorá dáva bohatstvo darov (12,4–11). Jednota cirkvi sa práve vyznačuje takouto mnohosťou (12,12–19), ale táto mnohosť vedie k jednote (12,20–31). Vlastná duchovnosť je však nie v daroch, ale v ovoci, v láske. Tá je srdcom darov (13,1–3), preukazuje sa činmi skromnosti, ohľaduplnosti, spravodlivosti a znášanlivosti (13,4–7) a je dokonalosťou v zlomkovitosti, večnosťou v časnosti (13,8–13). Ale pri láske majú aj dary svoju cenu, a to podľa stupňa prospešnosti nie jazyky, ale prorocko (14,1–5). Veď zbor má aj misijné povinnosti, kde sa prorocko jedinečne uplatní a kde jazyky môžu naopak rušiť (14,20–25). V bohoslužbe jazyky majú tiež miesto vedľa prorockta, ak slúžia na vzdelanie druhých a držia sa poriadku (14,26–33). Darom ženy je mlčať a podriaďovať sa svojmu mužovi (14,34–40), lebo spasenie neruší stvorenie.

3.2.5.3.5 *V tomto živote entuziastov (15–16)*

Kristus je nič bez vzkriesenia, tak im to hlásal Pavol, tak svedčí apoštolská tradícia (15,1–11). Pravda, kto odlúči Krista od cirkvi, ten ukracuje Krista, zvest', vieru i budúcnosť (15,12–19). Kristus je však len prvotinou zosnulých, z ktorého sa ako z druhého Adama prenáša život na všetkých, ktorí stoja za ním (15,20–28). Keď túto budúcnosť nemáme pred sebou, náš časný život stráca zmysel a potom nebudeme každodenne umierať, ale sa obrátíme k časnému pôžitku (15,29–34). Ohľadne spôsobu vzkriesenia má Pavol len jedno vysvetlenie: Božia moc je neobmedzená v svojej spásnej tvorbe, tak ako je bohatá v stvoriteľskom diele (15,35–49). Ohľadne času vzkriesenia platí, že vzkriesenie ešte nemáme za sebou, triumf nás ešte len čaká. Za sebou však máme vyhratú bitku, z ktorej môžeme žiť v prítomnosti (15,50–58). Potom lesk večnosti nadobúdajú aj také veci, ako sú peniaze pre cudzí zbor, lebo napomáhajú jednote (16,1–4).

Ale aj uctenie si vedúcich bratov, ktorí sa osvedčili, aj cestovné plány ohľadne kontroly, spolupráce a misie (16,5–9). Tých majú uznávať a nie nimi pohŕdať (16,10–18). Život, ktorý čaká Pána, sa vyznačuje bratským spoločenstvom a láskou k Ježišovi. Len kto má budúcnosť, má aj prítomnosť (16,19–24).

3.2.5.4 *Komentáre*

- W. de Boor, Der erste Brief an die Korinther. WStB 1984
A. Schlatter, Paulus der Bote Jesu. 1969
H. W. Wendland, Die Briefe an die Korinther. NTD 1980
L. Morris, The First Letter to the Corinthians. TC 1958
F. W. Grossheide, Commentary on the First Epistle to the Corinthians. NICNT. 1974
D. Prior, The Message of 1 Corinthians, BST 1985
J. B. Souček, Výklad první epištoly Pavlovy Korintským, 1940
G. D. Fee, The First Epistle to the Corinthians, NICNT, 1991

3.2.6 **List Galat'anom**

List Galat'anom je pomerne malý, ale len čo sa týka rozsahu, nie významu. Veď sa tu jedná o zákon a evanjelium a teda o to, či Kristus postačí na spasenie, alebo je treba niečo k nemu ešte dodať (tzv. “a-teológia”). Nie div, že list bol inšpirujúcim zdrojom pre Luthera a tak vlastne začiatkom celej Reformácie.

3.2.6.1 *Historické okolnosti*

Do zborov v Galácii sa dostalo falošné učenie, ktorého hlásatelia boli zástancami Mojžišovho zákona. Od pohanokresťanov žiadali, aby zachovávali jeho ustanovenia, najmä čo sa týka židovských sviatkov (G 4,10). Vrcholom bolo to, že žiadali od nich, aby sa dali obrezať a aby sa tak stali členmi Božieho ľudu (G 5,3). Toľko je historicky isté, pri ostatnom sme odkázaní na domnienky. Ide totiž o bližšie určenie týchto bludárov. Jedni tu myslia na tých istých jeruzalemských judaistov, ktorí už predtým prišli do Antiochie s tými istými požiadavkami, načo sa potom musel zvolať apoštolský snem do Jeruzalema (Sk 15,1nn).

Toto presvedčenie panovalo až do začiatku nášho stor., ale potom niektorí (Lietzmann, Beyer) začali tvrdiť, že sa tu jedná o pohanokresťanov, lebo že o židokresťanoch by Pavol nebol mohol napísať, že nezachováva Zákona (6,13). Táto domnienka nie je presvedčivá, lebo v R 2,11–29 túto chybu Pavol vyčíta Židom. Aj Lütgertovo tvrdenie, že Pavol tu bojuje na dvoch frontách (proti judaistickej propagande i proti libertinistickej voľnosti 1,1nn a 5,13–16), je ťažko doložiť, lebo blud sa zdá byť jednotný. Nepresadila sa tiež Schmithalsova mienka, že sa tu jedná o gnostických protivníkov s judaistickými prvkami. Veď pri “živloch sveta” (stoicheia tou kosmou G 4,9) sa myslí na judaistické a nie gnostické predstavy, a v G 4,3 ide o minulé a nie prítomné zmýšľanie veriacich.

Je ťažko tu povedať konečné slovo, lebo k tomu chýbajú doklady. Možno len to tvrdiť, že tu ide o judaistov, ktorí však neboli farizejsky určení. Galatských kresťanov nemali k tomu, aby zachovávali celý Zákon (6,13) s rigoróznymi ustanoveniami, ale len určité jeho požiadavky: obriezku (5,2n), židovské sviatky (4,10) a možno isté jedlá (2,12), čím sa Židia odlišovali od pohanov v celom svete.

3.2.6.2 *Adresáti*

Nie je isté, komu vlastne písal Pavol tento list, pretože pod Galáciou sa rozumel jednak kraj v centre Malej Ázie okolo dnešnej Ankary, jednak rímska provincia, ktorá zaberala celú východnú Malú Áziu aj s krajinami Pamfýliou, Pisídiou a Lykaoniou.

Pre “hypotézu o provincií” hovorí to, že Pavol bol v týchto krajinách na 1. misijnej ceste a že tam založil zbory v Pisídskej Antiochii, v Ikonii, Lystre, Derbe (Sk 13,13–14,20). Bolo by teda najprirodzenejšie, keby týmto veriacim bol napísal listy. Len niektoré fakty svedčia proti tomu. Napr. v tomto prípade by sotva bol písal v G 1,21: “Potom som prišiel do krajov Sýrie a Cilície”, lebo Cilícia bola súčasťou tejto provincie. Potom by bol musel písať: “Potom som prišiel do krajov Sýrie a k vám”. Tiež je málo pravdepodobné, že by bol všetkých obyvateľov provincie oslovil: “Ó, nerozumní Galaťania” (3,1).

Preto je tu lepšie narábať s “hypotézou o kraji”, že teda Pavol písal zborom v kraji Galácia. Sk nám o nich síce nerozprávajú, ale predsa v Sk 16,6 je reč o tom, že “potom prešli Frýgiou a Galatskou krajinou”. Zbory tam vtedy sotva založili, lebo “Duch Svätý im zabránil hovoriť slovo v Ázii”. Avšak zbory tam museli predsa len byť, lebo v Sk 18,23 je správa,

že Pavol “rad radom pochodil Galatskú krajinu aj Frýgiu a utvrdzoval všetkých učeníkov”.

Týmto kresťanom v kraji Galácia písal teda list, a to podľa všetkého na konci svojej tretej misijnej cesty z Efezu v r. 54. Neskôr ho sotva písal, lebo po príchode do Korintu poslal list do Ríma, ktorý má s G mnohé styčné body, ale voči “búrkovo ladenému” listu G pôsobí pokojným a vyrovnaným dojmom, čo si vyžiadalo určitý čas. Je pravdepodobné, že ho písal medzi prvým a druhým listom Korinským.

3.2.6.3 *Teologické dôrazy*

Teologicky je G veľmi dôležitý. Ukazuje totiž, že Kristovo spásne dielo je jediný základ, na ktorom môže byť ospravedlnený hriešny človek. K tomuto dielu neslobodno nič pridávať, lebo dopĺňanie Krista znamená anulovanie Krista. Ani Mojžiš a jeho Zákon nesmú byť tým dodatkom. Zákon bol isteže od Boha, ktorý ho ustanovil ako prostriedok na to, aby Izraeliti zostali v zmluve s ním. Avšak Zákon mal obmedzenú platnosť. Bol pridaný k zmluve s Bohom ako niečo dodatočného pre prestúpenia (G 3,19) a bol tak naším vychovávateľom “až do času viery, až po Krista” (G 3,23n). Bola tu teda istá okľuka cez Zákon, ale keď prišla plnosť času, prišiel pravý potomok Abrahámov, skrze ktorého majú byť požehnané všetky čľaďe zeme (G 3,26). Od Krista ísť teraz k Mojžišovi a jeho Zákonu znamená neposlušný krok späť. Je to iné evanjelium, na ktoré platí len kliatba (1,8n).

To však neznamená, že teraz môžeme žiť v svojvôli. Zmenil sa len zákonodarca, ktorým už nie je Mojžiš, ale Ježiš, ale mravné požiadavky zostávajú. Viera predsa zaväzuje, lebo je to “viera pôsobiaca skrze lásku” (G 5,6). Ten, kto sa dá viesť Duchom, nesie aj ovocie Ducha, ktoré sa najplnejšie vyjadruje v láske (G 5,22), a to najmä v nesení bremien druhých (G 6,1nn).

Podobne ako v 2K musí Pavol brániť aj pred galatskými bratmi svoju apoštolskú autoritu. Robí to tým spôsobom, že im ukazuje, že “svoje evanjelium” neprijal od človeka, ale v zjavení Ježiša Krista (G 1,12). Apoštoli v Jeruzaleme mu “nenaložili nič iného”, len si rozdelili misijné polia (G 2,6nn). Naopak, Pavol naprával Petra v Antiochii, keď videl, že nechodí “rovnou cestou za pravdou evanjelia” (G 2,14).

3.2.6.4 *List do Galácie*

O "búrkovom" charaktere listu G svedčí to, že list nemá nijaký pozdrav, len apologeticky ladený preskript (1,1–5), po ktorom nie je vďaka za zbor, ale príkre karhanie za odpadnutie od evanjelia (1,6–10). Nato nasledujú 3 čiastky listu:

3.2.6.4.1 *Obrana apoštolstva (1,11–2,21)*

Jeho evanjelium nepochádza od ľudí, ale ho dostal priamo v Kristovom zjavení, takže má od počiatku samostatnosť v apoštolskom povolaní (1,11–24). Toto jeho poňatie evanjelia výslovne potvrdili na apoštolskom konvente aj prvotný zbor aj apoštoli v Jeruzaleme (2,1–10). Pri Petrovej návšteve v Antiochii ukázal Pavol tomuto vedúcemu apoštolovi jeho závislosť na ľuďoch a obrátil tak pravdu evanjelia bez Zákona (2,11–21).

3.2.6.4.2 *Sloboda od Zákona (3,1–4,31)*

Viera v Ježiša dosahuje spasenie, nie skutky veriaceho, lebo spravodlivosť je spojená nie s výkonom človeka, ale so zaslúbením Božím. To vedia Galatskí z vlastnej skúsenosti (3,1–5), to im ukazuje prípad Abrahámov (3,6–9), ba vlastne celá SZ, v ktorej stojí v protiklade viera v to, čo robí Boh, a spoliehanie sa na to, čo robí človek (3,10–14). Kristovým príchodom je SZ prevýšená ako dočasná (3,15–24) a nastal čas slobodných Božích detí (25–4,7). Tým je ukončené panstvo "živlov sveta" – Zákona a jeho ustanovení – preto sa k nim nesmieme vracat' (4,8–11). Po výzve myslieť na lásku, ktorá spája Pavla a Galatských (4,12–20) nasleduje dôkaz Písma o slobode kresťanov pomocou alegorického vysvetlenia príbehu o Säre a Hagare (4,21–31).

3.2.6.4.3 *Sloboda k poslušnosti (5,1–6,18)*

K slobode neprídeme vlastným úsilím (5,1–9), ale neslobodno ju zneužívať, lež praktikovať pomocou lásky (5,10–15). Tak nebudeme konať skutky tela, ale budeme prinášať ovocie Ducha (5,16–26). Vlastnoručné zakončenie listu varuje pred sebeckými bludármi, ale neobsahuje nijaké osobné pozdravy, len požehnanie (6,11–18).

3.2.6.5 *Komentáre*

J. Becker, Der Galaterbrief. NTD 1990

- F. Mussner, Der Galaterbrief. HThK 1988
 H. Brandenburg, Der Brief des Paulus an die Galater. WStB 1986
 H. N. Ridderbos, To the Galatians. NIC 1953
 E. D. Burton, To the Galatians. ICC 1921
 J. Stott, Only One Way, The Message of Galatians, BST 1974
 A. Pommerville, Galatským a Římanum, ICI 1987

3.2.7 Druhý list Korint'anom

3.2.7.1 *Historické okolnosti*

Zo Sk sa nemožno dozvedieť o udalostiach medzi 1K a 2K. Z 1K 4,17 a 16,10 však vysvitá, že Pavol poslal Timoteja do Korintu, aby sa tam pokúsil napraviť vzniknuté neporiadky, čo sa však Timotejovi nepodarilo. Preto musel ta odcestovať Pavol, čo možno vyčítať z toho, že v 2K 12,14 a 13,1 ohlasuje už svoju tretiu návštevu, čo predpokladá, že medzitým v Korinte bol. Táto druhá návšteva však neprebiehala pokojne. Dokonca istý člen zboru ho tam musel veľmi surovo uraziť. Preto Pavol prerušil návštevu a odišiel z Korintu. Asi sa jeho protivníkom podarilo skoro celý zbor zatiahnuť do opozície proti nemu. Vyčítali mu, že je nestály v sľuboch (2K 1,15nn), že nemá odporúčajúcich listov (2K 3,1), že jeho chovanie je pohoršlivé (2K 5,11; 6,3n), že nie je dobrým rečníkom (2K 10,10n; 11,6), že nie je ani riadnym apoštolom (2K 12,12; 13,3). Ba možno zo zbierok sa aj sám obohacoval (2K 7,2; 12,16).

Tieto výhrady voči nemu boli také hlboké, že sa Pavol rozhodol odložiť ohlásenú tretiu návštevu a namiesto nej napísať list, ktorý dostal pomenovanie "list v slzách" a na ktorý naráža 2K 2,3n; 7,8 a ktorý sa nám stratil. Niesol ho pravdepodobne Títus (2K 7,14n) a Pavol čakal netrpelivo v Macedónii, ako celá vec dopadne. Keď Títus prišiel, doniesol dobré správy, že väčšina zboru ľutuje to, čo sa stalo pri Pavlovej návšteve. Preto píše Pavol list 2K a posíela s ním do Korintu ešte raz Títa (2K 8,16n) a ohlasuje svoju tretiu návštevu (2K 12,12; 13,2). Pritom mal Títus zariadiť aj veci okolo zbierky pre bratov v Jeruzaleme.

Je vidieť, že sa pomery v Korinte čiastočne upokojili, ale predsa tam zostala skupina Pavlových zásadných odporcov. Preto by nás nemalo

prekvapiť, že Pavol proti nim ostro zakročuje v obrane svojho apoštolského poslanía.

Na základe týchto skutočností je treba si ujasniť, že Pavol napísal do Korintu vlastne celkovo 4 listy:

Neznámy list, na ktorý naráža 1K 5,9

Prvý list Korinským

“List v slzách” (2K 2,3)

Druhý list Korinským

Dva listy sa nám teda zachovali a dva sa stratili, alebo boli zapracované do jestvujúcich listov, ako niektorí tvrdia.

Čo sa týka miesta napísania, prichádza do úvahy jedine Macedónia podľa 2K 2,12n, kde Pavol odcestoval v ústrety Títovi a kde po jeho príchode a správach napísal náš 2K, a to podľa všetkého v jeseni r. 54 (podľa Hörstera).

3.2.7.2 *Jednota listu*

Pri čítaní 2K je nápadná jeho nejednotnosť: Po zmierlivých kapitolách 1–7 a praktických kapitolách 8–9 je Pavol neobyčajne ostrý v kapitolách 10–13. Okrem toho v 9,1 hovorí o zbierke tak, ako keby teraz len o nej začínal hovoriť, hoci bola o nej celá 8. kap. Ďalej v 2,13 prestáva hovoriť o útoku proti nemu v Korinte a od 2,14 až po 7,4 vsúva myšlienku o svojej apoštolskej autorite a v 7,5 sa zase vracia k myšlienkam z 2,13.

Tieto fakty dali podnet k tomu, že niektorí si myslia, že vlastne do 2K bol zapracovaný spomínaný “list v slzách”. Bultmann a Dinkler tvrdia, že v kap. 9 a 10–13 a v oddiele 2,14–7,4 sú časti “listu v slzách”, ktoré boli dodatočne pripojené k 2K.

Rozdiel v tóne medzi kap. 1–9 a 10–13 skutočne existuje. Avšak aj v zmierlivých kapitolách 1–7 je jasné, že v Korinte len časť zboru robila dôkladné pokánie a že nie všetko je tam v poriadku (2K 1,13nn; 1,23nn; 4,2n; 5,11nn; 7,2) a že už tam Pavol útočí proti falošným učiteľom (2,17). Vidno však aj to, že bludní proroci v 10–13 tvoria oddelenú skupinu a celý zbor už nestojí za nimi (10,2.7.11; 11,5.12.18.20). Poučné je aj to, že v 12,18 hovorí Pavol o Títovi, ktorý má zariadiť zbierku pre Jeruzalem, o ktorej písal v kap. 8–9. Okrem toho, ak by boli kap. 10–13 napísané pred 2K, musela by byť zmienka v 2K 2,3nn 7,8nn o tom, ako reagoval zbor na Pavlove útoky proti “veľapoštolom” v 12,11nn.

Preto možno uzavrieť, že kap. 10–13 stáli od začiatku v takom súvisi, v akom stoja dnes (Hörster). Všetky nezrovnalosti v tóne, odbočenia, vrátenia sa atď. sa dajú vysvetliť tým, že tento list diktoval Pavol v dlhšom časovom úseku, v ktorom rozoberal korintský problém z viacerých strán a k niektorým témam sa vracal (Kümmel, Carson, Wikenhauser).

3.2.7.3 *Teologické dôrazy listu*

Už v 1K možno vidieť, že do Korintu sa dostalo bludné učenie, ktoré spojilo v sebe prvky filozofického Platónovho idealizmu s prvkami začínajúceho synkretizmu gnostického razenia. Vytvorila sa tam skupina, ktorá sa považovala z “Kristovu stranu”, čo by nebolo zlé, len že v tom bol nárok, že toto bludárstvo je pravou interpretáciou Kristovho učenia a že len oni patria ku Kristovi a nikto druhý – najmä nie Pavol. Preto mali otázku, či Pavol má Ducha Svätého (1K 7,40), či má dar jazyka (1K 14,18) a či je vôbec apoštolom (1K 9,2; 15,9).

K tejto skupine medzi časom mohli prísť niektorí judaisti, a tak sa tam sformovala silná opozícia. Boli presvedčení, že sú Kristovi (2K 10,7), zvestovali však iného Krista a len sa pretvarovali za apoštolov Kristových, hoci ich niektorí pokladali za “veľapoštolov” (2K 11,3nn). Odvolávali sa na Starú zmluvu, ale zostali stáť pri jej litere. Sz zjavenie bolo slávne, ale to bolo pominuteľné. Väčšiu slávu má zjavenie v Kristovi, ktoré však bludári nevidia, lebo majú závoj na srdci. Len keď uznajú Ježiša za jediného Pána, len vtedy padá táto zástera. A to je aj pravá duchovnosť, lebo “Pán je Duch”, t.j. len kto sa hlási k Ježišovi ako Pánovi, je vedený Duchom. A ten zažíva aj pravú metamorfózu – premenu, nie gnostický mystik (2K 3,7–18).

Práve preto, že Pavol hlása Kristovo panstvo, nemôže ho obísť nikto, kto sa hlási ku Kristovi. Podal dôkazy o svojom apoštolstve v znameniach, divoch a prejavoch moci (2K 12,12), ale aj vo veľkých zjaveniach a vychváteniach do “tretieho neba” a do raja (2K 12,1nn). Na Korintských je, aby neľahali cudzie jarmo s neveriacimi, pod ktorými nemyslí svetákov, ale práve ono židovsko-judaistické bludárstvo (2K 6,14nn).

Nikoho nesmie mýliť to, že tento poklad apoštolskej autority má Pavol v hlinených nádobách. Pavol sa ráta k služobníkom, ktorí si nevyberajú, ale robia, čo im Pán naloží, a to “v sláve aj v potupe..., ako zvodcovia a predsa pravdiví..., ako chudobní a predsa mnohých obohacu-

júci” (2K 6,4–10). Pavol nebol vyznavačom “teológie prosperity”. Na svojom vlastnom tele zakúsil, že Božia moc sa dokonáva v jeho slabosti, keď mu Boh dal “osteň do tela” a neodstránil ho ani po jeho modlitbách (2K 12,7–9).

Možno vysloviť domnienku, že popieranie Pavlovho apoštolstva pramenilo z názorov začínajúceho gnosticizmu, podľa ktorého každý človek má v sebe zakódovanú iskru z Božieho svetla a pomocou nej môže byť bezprostredne spojený s nebeským svetlom, Bohom. Za tým účelom nepotrebuje prostredkovanie nijakého apoštola. Túto líniu možno sledovať až k Ef, kde je základom tvrdenie, že gnostik nepotrebuje k spojeniu s Bohom cirkev, lebo ho má aj bez nej, kým Pavol ukazuje, že kto chce mať spojenie s Hlavou, nemôže sa zaobísť bez cirkvi ako Kristovho Tela.

Dobre tu poznamenáva Hörster, že to patrí k realistickému pohľadu apoštola, že (uprostred tohto zápasu o spiritualitu) Pavol v 2 kapitolách upravuje záležitosť takej “svetskej” veci, ako je zbierka peňazí pre chudobných v Jeruzaleme. V tejto materiálnej veci sa najlepšie prejaví duchovnosť.

3.2.7.4 *Stavba listu*

3.2.7.4.1 *Obhajoba apoštolskej autority (1–7)*

Prvú časť otvára preskript s ďakovaním za potešenie v utrpení (1,1–11). Potom prechádza Pavol k svojej obrane, a to najprv ohľadne svojej údajne nestálosti v cestovných plánoch, čo Pavol zdôvodňuje tým, že chcel šetriť korintský zbor (1,12–2,4). Ďalej radí, aby Korintskí zaobchádzali mierne s tým, ktorý ho pri návšteve zboru urazil (2,5–11). Líči potom udalosti, ktoré sa prihodili pred napísaním listu v Makedónii (2,12–13). Prerušuje to ďakovaním v 2,14 a až do 7,4 obraňuje svoj apoštolský úrad a v líčení predchádzajúcich udalostí pokračuje v 7,5. V obrane svojho apoštolátu ukazuje Pavol najprv na seba (v plurále: na svojich spolupracovníkov?) ako na Kristovu dobrú vôňu (2,14–17), na Mojžišovu starozmluvnú slávu, ktorú prevyšuje novozmluvná služba Ducha, ktorý vedie ku Kristovi ako Pánovi a ktorý ľudí premieňa na Kristov obraz (3,1–4,6). Ako služobník novej zmluvy Pavol aj trpí, ale to mu získa hojnosť večnej slávy (3,7–18). Všetko, čo je na zemi, je pomimutélné, ale kresťania majú nebeský príbytok u Pána (5,1–10). Napriek utrpeniu je

apoštolský úrad slávny, lebo Pavol je Kristovým vyslancom (5,11–21). V tejto službe je Pavol verný a nedáva nikomu pohoršenie (6,1–10). Preto by aj Korintskí mali rozšíriť voči nemu svoje srdcia a prestať ťahať cudzie jarmo s ľuďmi, nakazenými bludnou ideológiou (6,11–18). V 7,1–4 sa vracia k osloveniu zboru, ktorý “má vo svojom srdci” (7,1–4) a potom dokončuje myšlienku z 2,12–13 o tom, čo predchádzalo napísaniu listu: Z Makedónie im poslal list, ktorý ich zarmútil, ale na pokánie (7,5–16).

3.2.7.4.2 *Zbierka pre Jeruzalem (kap. 8–9)*

Pavol povzbudzuje príkladom zborov v Makedónii horlivosť korintského zboru, aby medzi zbormi nastala rovnosť podľa biblického príkladu (8,1–15), pričom sa stará, aby všetko bolo dobré nielen pred Pánom, ale aj pred ľuďmi (8,16–24). Pavol vyslal niektorých bratov, aby v Korinte pripravili túto zbierku (9,1–5). Napomína veriacich k štedrému obetovaniu, lebo “kto skúpo rozsieva, bude skúpo aj žať” (9,6–15).

3.2.7.4.3 *Pavlova útočná obrana (kap. 10–13)*

Pavol nemal dar rečníctva, ale dar boriť bludárstvo, pričom sám seba neodporúčal, ani sa nechválil cudzou prácou a predovšetkým mal odporúčanie od Pána (10,1–18). Obáva sa, aby Korintskí neprijali cudzie evanjelium a neodpadli od lásky ku Kristovi, keď dali sluch “veľ’apoštolom”, ktorí sú v skutočnosti falošnými apoštolmi a pretvarujú sa ako aj sám Satan (11,1–15). Keď už ide o chválu, má sa aj on čím chváliť nielen ako Žid, ale aj ako kresťan, a to najmä svojím utrpením a bezpríkladnou námahou pre Krista (11,16–33). Môže sa pochváliť aj výnimočnými znameniami, ktoré mali vysoký kurz u bludárov, ale Boh sa sám postaral, aby v tom nebola jeho moc, ale skôr v jeho slabosti (12,1–10). Takto sa brániť prinútili Pavla Korintskí. Ale to všetko robí pre veľkú lásku k nim, lebo ak budú proti nemu, zruinuje to ich samých (12,11–21). V 13,1–10 sú posledné napomenutia Korinským, ktorí hľadajú dôkaz, že z Pavla hovorí Kristus, ktorý je mocný aj v nich a v 13,11–13 im posiela pozdrav a požehnanie.

3.2.7.5 *Komentáre*

F. Lang, Die Briefe an die Korinther. NTD 1986

W. de Boor, Der zweite Brief des Paulus an die Korinther. WStB 1985

A. Plummer, *The Second Letter to the Corinthians*. ICC 1925
R. V. G. Tasker, *To the Corinthians II*. TC 1958
C. Kruse, *The Second Epistle of Paul to the Corinthians*, TC 1987
P. E. Hughes, *Paul's Second Epistle to the Corinthians*. NICNT
1988

3.2.8 List Rimanom

List Rimanom bol postavený do čela nielen Pavlových, ale aj všetkých novozmluvných listov. Nie preto, že by bol prvý Pavlov list časovo, ale preto, že cirkev v ňom oddávna videla jeden z najdôležitejších novozmluvných spisov. Ako povedal Melanchthon: “Súhrn kresťanského učenia”. S ním súvisia prevratné zmeny v dejinách cirkvi, ako napr. obrátenie Augustínovo, reformačné úsilie Lutherovo i obrat od liberálnej teológie k teológii Slova u Bartha. Aby sme ho dobre pochopili, pozrime sa najprv na situáciu v rímskom zbore a potom na sám list a jeho obsah.

3.2.8.1 Zbor v Ríme

Už z r. 49 je známy edikt cisára Klaudia, ktorý “vyhnal z Ríma židov, ktorí na podnet istého Chresta vyvolávali v Ríme ustavičné nepokoje” (Sueton, *Claudius* 25). Možno predpokladať, že pod “istým Chrestom” sa skrýva meno samého Krista, pre ktorého vznikli spory v rímskych synagógach. To by znamenalo, že kresťania sa dostali a rozšírili v Ríme už pred r. 49. Ako sa sem dostali, to je nejasné. Isté je len to, že kresťanstvo sem nepriniesol Pavol. Svoj list píše do zboru, v ktorom dokonca ani nebol (1,13; 15,22). Či to bol Peter, o tom tiež niečo istých záchytných bodov. Pravdepodobné je, že sa sem evanjelium dostalo pomocou neznámych bratov ako predtým do Antiochie (Sk 11,20). Títo veriaci židia ho zanesli do židovských synagóg, kde ho jedni prijali, druhí ho zamietli. Zo synagóg sa evanjelium dostalo do verejnosti.

Tieto udalosti nám potvrdzuje aj správa zo Sk 18,1nn: Pavol na svojej druhej misijnej ceste našiel v Korinte “istého Žida, menom Akvila a jeho ženu Priscillu”, ktorí prišli nedávno z Itálie, “pretože bol rozkázal cisár Klaudius, aby všetci Židia odišli z Ríma”. Pavol sa u nich ubytoval, lebo mali spoločné remeslo – robili stany. Akvilu potom stretávame v Efeze, odkiaľ Pavol píše 1K a odkiaľ Akvila a Priscilla (“so zborom vo

svojom dome”) Korint’anov pozdravujú. Tento manželský pár Pavol pozdravuje aj na záver listu R: “Pozdravte Prisku a Akvilu ...i zbor, ktorý je v ich dome” (16,3nn). Niektorí vedci síce si myslia, že celá 16. kap. je nepavlovský prídavok k pôvodnému listu, ktorý sa riadne zakončil v 15,33, lebo vraj ako mohol Pavol poznať toľkých ľudí v zbore, v ktorom nikdy nebol? Veci však mohli byť celkom jednoduché: Po smrti Klaudiovej nastúpil r. 54 Nero, ktorý mal ako druhú manželku židovku Sabinu Poppaeu. Jeho politiku voči židom bola iste voľnejšia, čo im umožnilo vrátiť sa späť. Tak sa vrátili naspäť aj Akvila s Priskou a s mnohými inými židokresťanmi, ktorých Pavol medzitým spoznal na svojich cestách. To veľmi dobre časovo ladí s predpokladom, že list R bol napísaný niekedy okolo r. 56/57 pravdepodobne v Korinte, keď sa Pavol chystal zakončiť tretiu misijnú cestu prinesením peňažnej podpory pre chudobných v Jeruzalemskom zbore (15,25nn).

Z týchto udalostí možno súdiť aj podnet pre napísanie listu. Najprv tu boli Pavlove misijné plány. Podľa 15,23 Pavol už “nemá miesta v týchto krajoch”. Môže to znamenať toľko, že čo sa týka misie, v Ázii a v Grécku urobil všetko, čo urobiť mal. Jeho plánom je teraz ísť misionovať do Španielska a použiť pritom Rím ako operačnú bázu v tejto práci: Pavol dúfa, “že ma vy ta odprevadíte”, čo bolo technickým výrazom pre podporu na cestách (15,24). R teda slúži ako prostriedok na vytvorenie priateľských a bratských kontaktov s rímskymi kresťanmi. Preto sa im ospravedlňuje, že ešte k nim neprišiel. Tiež pozdravuje, koho len pozná v Ríme, a dúfa, že títo jeho známi sa stanú mostom medzi ním a ostatnými neznámymi členmi rímskeho zboru. Ale tu je aj dôvod toho, že im Pavol nepíše len krátky vecný list, ale podáva im naozaj “súhrn kresťanského učenia”. Rimania musia vedieť, koho by mali podporovať. Pavol sa pokladá za “apoštola pohanov” (15,16) a bol by rád, keby sa celá misijná práca v pohanskom svete konala v tom zmysle, ako ju on započal.

Čo sa týka podnetu listu, musíme tu myslieť aj na vtedajšiu situáciu v celom kresťanstve. Je pravdepodobné, že Pavol už napísal doteraz listy Tesaloničanom, Galat’anom, Korint’anom. Najmä Sk 15 a Gal nám ukazujú, že tu bol vážny pokus zo strany židokresťanov viesť pohanov cez židovstvo s jeho obriezku do kresťanstva. Pavol sa postavil ostro proti tomu. To by bolo znamenalo postaviť do jednej roviny Krista s Mojžišom, cirkev s Izraelom, evanjelium so zákonom. Pre Pavla však je Kristus Pánom, ktorý je ako konečné Božie slovo nadradený všetkým veličinám

izraelskej minulosti a je preto aj koncom zákona (10,4). Na postoji k nemu sa rozhoduje všetko, a to nielen u pohanov, ale aj u židov. Len kde je Kristus ako Pán v strede zmýšľania cirkvi, len tam sa rieši otázka zjavenia, otázka cirkvi i otázka spásy. Kde to tak nie je, zničí sa jak Božia norma, tak jednota Božieho ľudu i možnosť vykúpenia. Je trochu pravdy na tom, že skrytá adresa listu Rimanom je vlastne “list do Jeruzalema”, kde Pavol práve ide a kde sa modlí, aby bol “vytrhnutý od neposlušných v Judsku” a aby jeho služba “bola príjemná svätým” (15,31).

Potom tu ale bol sám rímsky zbor. Keď sa doňho navrátili židokresťania, iste to znamenalo problémy spolužitia. Za ich neprítomnosti tu vzrástla pohanokresťanská časť, ktorá vyrástla v iných duchovných a kultúrnych podmienkach a ktorá sa ináč dívala na mnohé prísne zvyky, ktoré zachovávali židokresťania. Tí samozrejme patrili obriezku k Izraelovi, zachovávali sobotu a sviatky i zakázané jedlá. Jedni boli silní, ktorí to všetko vyhlásili za nezáväznú vzhľadom na Krista. Druhí boli “slabí”, ktorí sa cítili zaviazaní izraelskou minulosťou. Pavlovi však ide o zachovanie jednoty cirkvi napriek všetkým rozdielom, ktoré sa musia rešpektovať. Pre pohanokresťana mnohé veci sú naozaj nezáväzné, ale musí brať ohľad na židokresťana, ktorý sa svojou minulosťou a pôvodom tým cíti viazaný. K takejto ohľaduplnosti nabáda v kap. 12–14. Okrem toho boli pohanokresťania náklonní hodiť cez palubu všetko, čo sa týkalo Izraela. To nejde, vraví Pavol. Veď vernosť Božia voči cirkvi by neplatila, keby Boh zrušil svoje slovo Izraelovi. A Boh drží svoje slovo a preto je pre Izraela nádej. Preto sa pohanokresťania nemajú nad Izraela povyšovať, ale sa báť (kap. 9–11).

3.2.8.2 *List do Ríma*

Na pozadí tejto situácie možno povedať, že list má vlastne jednotnú tému. Je ňou spravodlivosť Božia, ako to spoznal A. Schlatter. V podstate ide o to isté, o čo šlo v liste G, len kým tam je to bojovný list a hovorí do akútneho ohrozenia judaizmom, list R je pokojný list, ktorý triezvo rozoberá myšlienku Božej spravodlivosti. Ide o to, aby Boh dostal to, čo mu patrí, a aby aj človek prijal od Boha záchranu, ktorú mu Boh podáva. To Pavol myslí pod Božou spravodlivosťou. Tým sa prispôbil jak rímskemu právnomu mysleniu tak židovskej kategórii spravodlivosti. Celý svet je akoby v súdnej sieni, kde Boží nárok má prísť k svojmu právu. Je tu žaloba na človeka a jeho vyhlásenie za spravodlivého i Božie požiadavky na

takého človeka. Pritom spravodlivosť Božia sa sústredila v Kristovi. Človek činí Božiu vôľu vtedy, keď sa poddá vo viere Božiemu Synovi. Pavol to krátko vraví hneď na začiatku v programatickom verši 1,16n: “Nehanbím sa za evanjelium Kristovo, ktoré je moc Božia na spasenie každému, kto verí. Lebo spravodlivosť Božia sa v ňom stáva účinnou z viery a len z viery” (parafrázovaný preklad). Môžeme teda celý list nadpísať: “Kristus – Božia spravodlivosť”. Táto téma sa potom rozvádza v 4 častiach.

Treba ešte poznamenať, že list je vcelku jednotný, len verš 16,24 chýba v najstarších rukopisoch, takže bol dodaný len neskôr. Aj verše 16,25–27 stoja na rôznych miestach v rukopisoch, ale majú dobré dosvedčenie, preto ich môžeme pokladať za pôvodné.

Niektorí sa tiež pozastavili nad tým, že Pavol venuje celú poslednú kapitolu pozdravom, a to do zboru, ktorý ani nevidel. Preto sa domnievajú, že je to vlastne akoby odporúčajúci list pre diakonisu Foibu, ktorá bola s týmto listom poslaná do Efezu, kde mal Pavol mnohých priateľov a známych. Tento list mohol byť potom omylom priložený k listu R. Lenže táto domnienka padá na fakty, že sa nenašiel doteraz list, ktorý by bol zostával iba zo samých pozdravov.

O Pavlovom autorstve niet pochyb. Adresáti sú kresťania rímskeho zboru, ktorí vo väčšine pochádzali z pohanstva, ale medzi ktorými žila aj veľká časť kresťanov zo židovstva. Jedným aj druhým chce ukázať na Božiu spravodlivosť v Kristovi a tým upraviť aj ich vzájomné spolužitie, ich prácu pre ďalšiu misiu a získať aj podporu pre svoju misiu v Španielsku.

Kde Pavol list napísal? V 16,1 spomína Pavol Foibu, diakonisu zboru v Kenchreách, ktorá list R pravdepodobne niesla do Ríma. Kenchrey boli prístavom mesta Korint. Podľa Sk 20,2–16 bol Pavol po svojom dlhom pobyte v Efeze tri mesiace v Korinte. Mal tam teda dosť času na to, aby zostavil premyslený a pokojný list, a to tým viac, že sa vzťah medzi ním a Korintskými upokojil po napísaní druhého listu K.

Ako čas by prichádzal do úvahy začiatok roka 55 alebo 56, pretože podľa Sk 20 je Pavol na Veľkú noc vo Filipách a odtiaľ ide na ďalšiu cestu do Jeruzalema, kde chce byť na Letnice.

3.2.8.3 *Rozdelenie listu*

Otázkou je: Čo robí Kristova spravodlivosť?

3.2.8.3.1 *Oslobodzuje od viny hriešnika (1–4)*

Preto Pavol najprv a) negatívne obžalováva (1,18–3,20). Predovšetkým pohanov, ktorí sú skazení bez poznania Boha a vďačnosti voči nemu (1,18–32), potom židov, ktorí sú skazení napriek tomu, že majú Zákon (2,1–29). Pripustí aj istú obhajobu, ale potom je zamieta (3,1–8) a vynáša potom rozsudok: Jedni aj druhí sú vinní (3,9–20).

Potom ale b) pozitívne ukazuje na oslobodzujúci, amnestujúci výrok (3,21–4,25). Boh ospravedľňuje bezbožného, ktorý nič nemá, len sa pridá k Ježišovi (3,21–31). To znázorňuje život “otca veriacich”. Abraháma, ktorý nič nerobil, len dôveroval Bohu (4,1–12) a pokladal Boha za verného (4,13–25).

3.2.8.3.2 *Uvoľňuje od pviazanosti otroka (5–8)*

(Na rozdiel medzi vinou hriecha a mocou hriechu je vidno, že nový odsek nezačína pri 3,21, ale pri 5,1). Krátko možno tento odsek členiť takto: Oslobodenie od hnevu (kap. 5), od hriechu (kap. 6), od zákona (kap. 7) a od bezmoci (kap. 8). – Ospravedlnenie má aj dôsledky: oslobodzuje nielen vinníka, ale aj otroka. Preto nám láska Božia dáva pokoj a navzdory nehodnosti istú chválu (5,1–11), lebo čo patrí prvému v rade, patrí aj všetkým, čo za ním stoja. To platí o prvom, ale i druhom Adamovi (5,12–21). Ospravedlnenie hriešnika neznamená, že môže si behať a žiť, ako chce. S Kristom zomierame hriechu (6,1–11) a s ním žijeme spravodlivosti. Nastalo nielen oslobodenie od viny, ale aj zmena panstva (6,12–23). V Kristovi sme oslobodení od márných požiadavok zákona (7,1–13), ináč “sami o sebe” sme rozorvaní v našej vôli (7,14–25). V Kristovi sme uvoľnení od bezmoci Svätým Duchom ako Božou možnosťou (8,1–17), ale aj falošných ilúzií a triumfalizmu (8,18–30), ale keď aj veriaci trpia, nesmú byť pesimisti (8,31–39), ale realisti.

3.2.8.3.3 *Drží slovo svojmu ľudu (9–11)*

Boh dal zaslúbenie svojmu ľudu, ale (od Krista) kto je vlastne pravý Boží ľud? Nekryje sa s národnou pospolitosťou židov (9,1–13). Boh si ho vyvolil, ale nie pre jeho, ale svoju dobrotu na základe zvrchovanej milosti (9,14–29). Potom to znamená koniec zákonníctva, ktoré na základe zásluh vznáša nároky na Boha (9,30–10,4). Naopak, Boh ide dolu za človekom vo svojom Synovi a len táto cesta zhora dolu platí a nie opačná (10,5–13). Tomuto smeru však Izrael protirečí, hoci mu nechýbali možnosti to pochopiť (10,14–21). To nie je však konečné slovo, ale len

prechodné obdobie, lebo je tu zostatok (11,1–10). Izrael padol, ale jeho pád je šanca pre pohanov, ktorí sa majú báť a nie povyšovať (11,11–24). Nakoniec bude spasený aj celý Izrael a Boh splní svoje slovo i úmysel (11,25–36). V tejto vernosti je nádej aj pre cirkev.

3.2.8.3.4 *Žiada poslušnosť veriacich (12–16)*

Boh nielen vyhlasuje za spravodlivého, ale žiada aj spravodlivý život v súlade s novou zmluvou. Žiada bohoslužbu veriacich, a to v svetskej skutočnosti každodenného života (12,1–2). To znamená najprv jednotu cirkvi napriek všetkým rozdielom (12,3–8) a nepokryteckú lásku ku všetkým ľuďom (12,9–21). To znamená aj politickú bohoslužbu, v ktorej sa vrchnostiam ani neprispôsobujeme ani sa im neprotivíme, ale ich ctíme ako Božích služobníkov (13,1–7), pričom celé naše mravné konanie je v pohľade na prichádzajúceho Pána (13,8–14). Na základe našej minulosti máme rôzne pohľady, a tak to musí zostať (14,1–12), len musíme mať ohľad jeden na druhého a dbať nielen o seba (14,13–23). Pán to tak robil, aj my sa máme prijímať navzájom (15,1–13). Pavol je sám príklad: Je apoštolom pohanov, ale uchádza sa o ich podporu (15,14–24). Ide do Jeruzalema, aby zdôraznil jednotu Božieho ľudu zo židov i pohanov, zbožných i svetákov (15,15–23). Posiela im pozdravy, lebo bratia sú aj priatelia (16,1–16). Pravda musí sa rozlišovať medzi bludármi a spolupracovníkmi (16,17–27).

3.2.8.4 *Komentáre*

- P. Althaus, Der Brief an die Römer. NTD 1966
- O. Michel, Der Brief an die Römer. KEK 1978
- P. Stuhlmacher, Der Brief an die Römer. NTD 1989
- C. K. Barrett, To the Romans. BNTC 1957
- A. M. Hunter, To the Romans. Torch 1955
- A. Adlof, List Římanům I–II
- K. Barth, Stručný výklad Listu Římanům, 1989
- F. F. Bruce, Romans, TC 1983
- W. de Boor, Der Brief des Paulus an die Roemer. WSB 1982
- K. Gábriš, List Římským I–II, 1953
- J. Stott, The Message of Romans, BST 1994